GPS technologie. Als voorbeeld wordt de vervoerssector genoemd. Andere behoeften zijn visievorming en brainstormsessies.
De “denkers” hebben als motto “Eerst visie, dan doen”.
De taakstelling van de denkers is het ontwikkelen van een lange-termijn-visie (=streefbeeld) op de totale mechanisatie van veldwerkzaamheden op het akkerbouw-/vollegrondsgroentebedrijf van de volgende generatie. In deze visie dient op een evenwichtige wijze rekening te worden gehouden met de drie P’s: People, Planet en Profit.
De toekomstvisie is richtinggevend voor allerlei technische innovaties op de kortere termijn, niet alleen op het gebied van grondbewerking, maar eveneens voor planten/zaaien, bemesting, onkruidbestrijding, gewasbescherming, oogsten, etcetera. Bij dergelijke innovaties dient de inpassing binnen de totaalvisie vooraf te worden verkend. De lange-termijn-visie kan tevens worden benut voor het verkrijgen en verbreden van draagvlak bij onder andere beleidsmakers en maatschappelijke organisaties.

De conclusie was, dat de drie deelgroepen elkaar nodig hebben, maar ook dat tempo-verschillen samenvoeging tot één groep in de weg staan.

Figuur 4 Discussie over deelgroepen

Hoe nu verder?
Als projectteam kijken we met tevreden-heid terug op het verloop en de bevindingen van de workshop. Vanuit die positieve ervaring hebben we over de volgende stappen in de netwerk-formatie nagedacht. Voortbordurend op de aanbevelingen van de “denkers” en op de ervaringen uit een parallel-project in de chrysantensector, kwamen we tot de volgende punten van aandacht of actie:

1. Opstellen van een meerjarenvisie

De deelgroep van “denkers” tijdens de workshop heeft voorgesteld om een lange-termijn-visie (streefbeeld) te ontwikkelen op de totale mechanisatie van veldwerkzaamheden op het akkerbouw/groenteteelt/bollenteelt-bedrijf van de volgende generatie (2025). In deze visie moet op een evenwichtige wijze rekening worden gehouden met de drie dimensies van duurzaamheid (people, planet en profit). De projectgroep ondersteunt dit voorstel.

2. Inbedding van de meerjarenvisie in de sector

De lange-termijn-visie moet worden gedragen en ook worden uitgevoerd door de sector. Voor dat doel moet een organisatiestructuur (privaatrechtelijk of publiekrechtelijk) worden gevonden of gevormd die de uitvoering van de visie structureert of coördineert. Daarbij valt te denken aan het ondersteunen van innovatieaanzetten van pioniers. Daarnaast kan worden gedacht aan het plannen van technisch-economisch onderzoek rond opvattingen en technieken van eigenzinnige ondernemers en onderzoekers. Daarmee wordt voorzien in de kennisbehoefte van de inpassers. Het belang van de inbedding is, dat ontwikkeling en onderzoek doelgericht worden ingezet op de realisatie van de lange-termijn-visie.

3. Inventariseren van lopende initiatieven

In de sfeer van rijpadensystemen en GPS-besturing zijn inmiddels diverse initiatieven van de grond gekomen. Buiten de kring van erkende pioniers en ontwerpers zijn in de sector ongetwijfeld eigenzinnige boeren en tuinders te vinden met creatieve gedachtengangen over bodemkwaliteit en mechanisatie. De uitdaging is om de betreffende initiatieven en gedachtengangen in kaart te brengen. Daaruit kunnen vervolgens aanknopingspunten voor “verbreding” of “opwerking” worden afgeleid. In de melkveehouderij wordt inmiddels geëxperimenteerd met het opwerken van creatieve gedachtengangen uit de praktijk.

4. Opstarten van één of twee coalities

Uitgaande van de eerdergenoemde aanknopingspunten voor “verbreding” of “opwerking” zal de projectgroep het initiatief nemen om één of twee coalities te formeren en op de rails te zetten.

16 maart 2004

Colofon

LEI Wageningen UR
t.a.v. Jan Buurma
Postbus 29703
2502 LS DEN HAAG
tel: 070 - 3358303
fax: 070 - 3615624
e-mail: jan.buurma@wur.nl

Workshop over de vorming van een socio–technisch netwerk rond “Voorkómen van bodemverdichting in biologische akkerbouw/groenteteelt”

Deelnemers
Telers/Producenten
Digni van den Dries (Nautilus), Alex van Hootegem (akkerbouwer/groenteteler te Kruiningen), Jaap Korteweg (akkerbouw/groenteteler te Langeweg), Anko Postma (NLTO)
verhinderd: Wim Postema (bollenteler te Wieringerwerf).
Toeleveranciers
Jaap van Bergeijk (Kverneland Mechatronics), Rik van Bruggen (Wieringermeer Precies), verhinderd: Rien van der Westen (Westtrack)
Onderzoekers/adviseurs
Sander Bernaerts (DLV-Plant), Jan Bokhorst (LBI), Willem Hoogmoed (WUR-Bodemtechnologie), Dirk Kurstjens (WUR-Bodemtechnologie) en Bert Vermeulen (A&F).

Projectleider en workshopbegeleiders
Jan Buurma (LEI), Rob Stokkers (LEI) en Peter Ravensbergen (procesbegeleider; LEI)

Tijd en plaats
Dinsdag 17 februari 2004, PPO-agv, Lelystad

Programma

13.15 uur	Ontvangst met koffie en thee
13.30 uur	Welkom en doelstelling
13.40 uur	Presentatie resultaten interviewronde
14.00 uur	Korte reflectie
14.10 uur	Verkenning mogelijke coalities
14.50 uur	Pauze
15.00 uur	In deelgroepen uiteen
16.00 uur	Plenaire afsluiting: afspraken
16.15 uur	Napraten

Achtergrond
Door privatisering en verzelfstandiging heeft het OVO-drieluik (Onderzoek, Voorlichting en Onderwijs) zijn samenhang verloren. Vanuit het LNV-programma “Systeeminnovatie in de Plantaardige Productie” is daarom een verkenning voor een nieuw kennissysteem gestart. Die verkenning heeft het concept van socio-technische netwerken opgeleverd. Een socio-technisch netwerk is te vergelijken met een coalitie die een regeerakkoord gaat uitvoeren.
De bedenkers van het concept hebben vervolgens opdracht gekregen, om twee van zulke socio-technische netwerken te gaan vormen: één rond geïntegreerde plaagbeheersing in de chrysantenteelt en één rond bodemkwaliteit in de biologische akkerbouw/groenteteelt.

In de netwerkvorming spelen de onderzoekers de rol van “informateur”. Zij brengen het krachtenveld rond een onderwerp in kaart en proberen gelijkgezinde partijen in een coalitie te verenigen en tot samenwerkingsafspraken te brengen. Voor dat doel hebben zij in de herfst van 2003 interviews gehouden met veertien belanghebbende partijen uit de sfeer van bodemkwaliteit. De interview-verslagen zijn compact samengevat in “belief systems”. Een belief system is te vergelijken met een partij-programma. Figuur 1 toont het belief system van Jaap van Bergeijk, R&D-medewerker van Kverneland Mechatronics. Met het samenstellen van de belief systems is het krachtenveld rond bodemkwaliteit in kaart gebracht.

Doel
Het doel van de workshop is tweeledig. Allereerst controleren of de belief systems en het daaruit gedestilleerde krachtenveld door de betrokken personen/partijen worden herkend. Vervolgens onderzoeken welke personen/

partijen zich zodanig aan elkaar verwant voelen, dat ze als coalitiegenoten aan de toekomst willen gaan werken. In dit geval betreft dat de toekomst van bodemkwaliteit, bodemstructuur, bodemverdichting, etc.

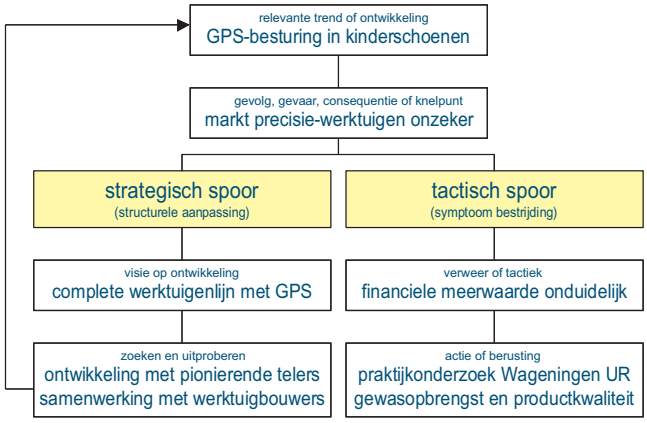

Figuur 1 Belief system van Jaap van Bergeijk

Gedachtenlandschap

De belief systems van de geïnterviewde partijen zijn gerangschikt in een assenstelsel met vier kwadranten: systeem-ontwikkeling, kennis-ontwikkeling, sector-ontwikkeling en product-ontwikkeling. Het assenstelsel is weergegeven in figuur 2. In de figuur zijn de strategische sporen uit de belief systems van de geïnterviewde partijen weergegeven. De figuur toont een landschap van gedachten rond bodemkwaliteit. Vandaar gedachtenlandschap.

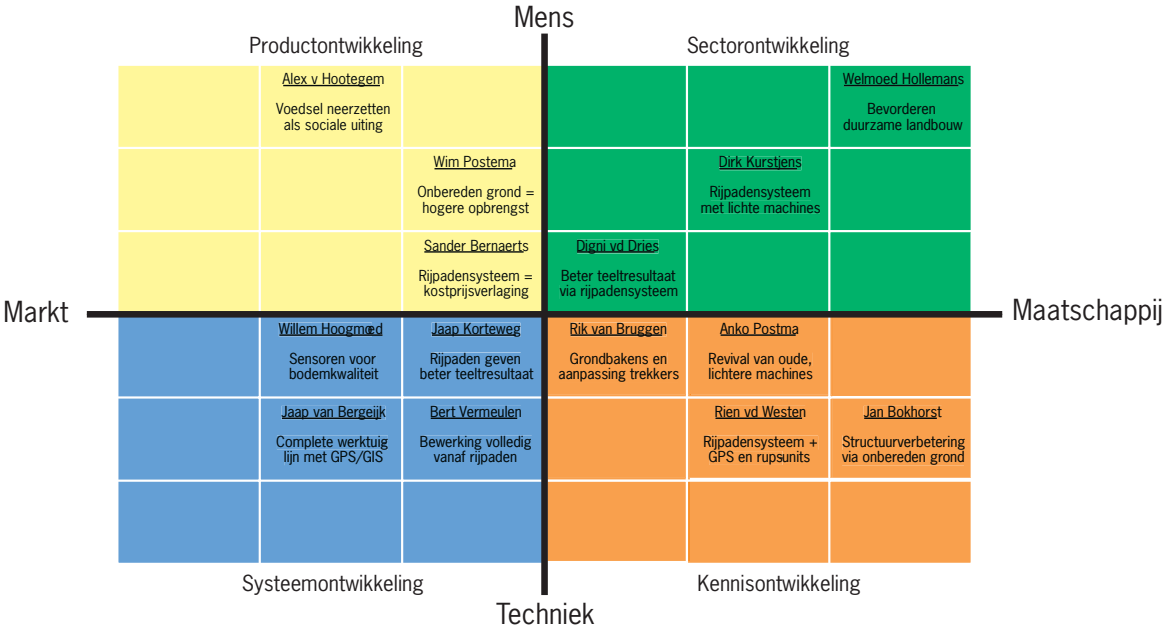

Figuur 2 Gedachtenlandschap rond bodemverdichting (onbereden grond)

Het gedachtenlandschap toont een aantal partijen, die op het raakvlak van markt en mens bezig zijn met productontwikkeling (Van Hootegem, Postema en Bernaerts). Andere partijen zijn op het raakvlak van markt en techniek bezig met systeemontwikkeling (Hoogmoed, Korteweg, Vermeulen en Van Bergeijk). Op het raakvlak van maatschappij en techniek zijn Van Bruggen, Postma, Van der Westen en Bokhorst bezig met kennisontwikkeling. Op het raakvlak van maatschappij en mens werken Van den Dries, Kurstjens en Hollemans aan sectorontwikkeling. In zijn algemeenheid kan worden gesteld, dat iedere partij vanuit zijn eigen deskundigheid of broodwinning tegen het onderwerp bodemkwaliteit aankijkt.

Levend schaakbord

Na de presentatie van de belief systems en het gedachtenlandschap hebben we de deelnemers op een “levend schaakbord” geplaatst, naar analogie van hun posities in het gedachtenlandschap. Daarbij hebben we vervolgens de vraag gesteld: “Bent u blij met de plaats waar u bent neergezet?”. De personen die wilden

verplaatsen, mochten dat doen onder het aangeven van hun beweegredenen. Na de vervolgvraag “Staat u nu bij de juiste mensen?” koos een aantal personen onder opgave van redenen alsnog een andere plaats.
Na de schuifbewegingen en gehoord de beweegredenen kwamen drie deelgroepen te voorschijn: (1) de “pioniers”, (2) de “inpassers”, en (3) de “denkers”. De eindopstelling op het schaakbord en de samenstelling van de deelgroepen is uitgebeeld in figuur 3.

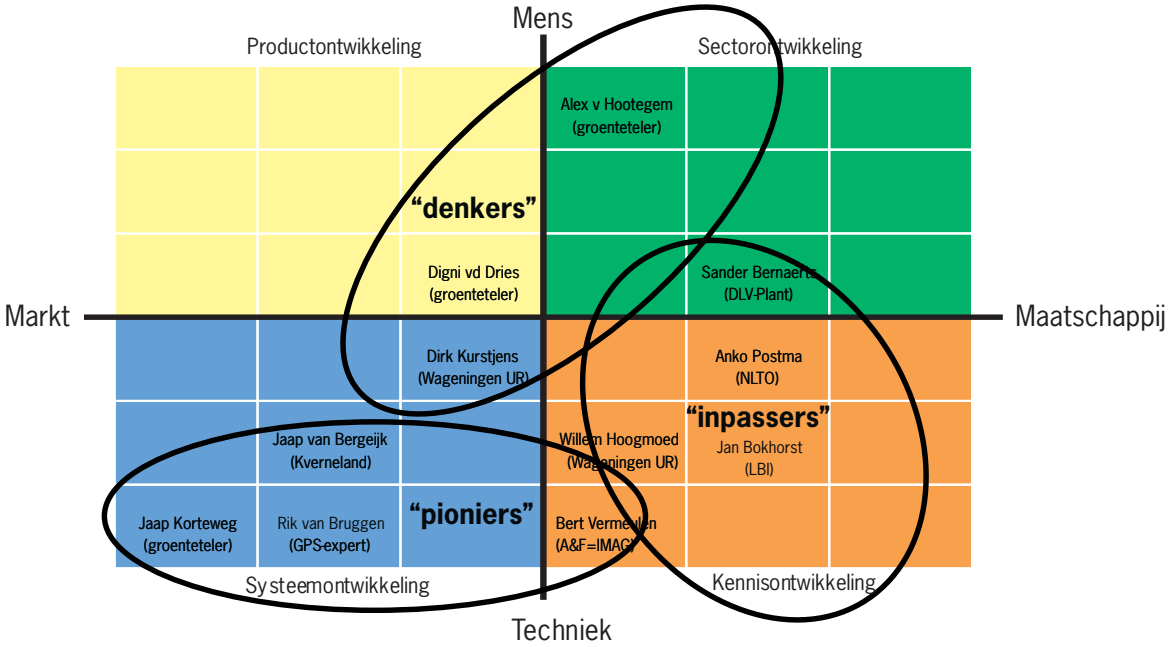

Figuur 3 Eindopstelling schaakbord en samenstelling deelgroepen

De “pioniers” voelen zich verwant met systeemontwikkeling en zien een uitdaging in de praktische vormgeving van een rijpadensysteem met GPS-besturing. Deze groep bestaat vooral uit mensen die met “hardware” bezig zijn. De “inpassers” zijn nog niet overtuigd van de economische voordelen van een rijpadensysteem. Zij willen die voordelen eerst aantonen of aangetoond zien. Deze groep bestaat vooral uit onderzoekers en adviseurs. Bij hen staat kennisontwikkeling hoog op de agenda. De “denkers” hebben aandacht voor de lange termijn, het brede blikveld en de sectorontwikkeling. Ze hebben hun wortels zowel in het onderzoek als in de praktijk.

Discussie in deelgroepen

Als vervolgstap zijn de drie gevormde groepen kort uiteen gegaan en hebben de volgende aandachtspunten geformuleerd:

De “inpassers” hebben als motto “slim experimenteren rond bodemverdichting”. Hun streefbeeld is de effecten van nieuwe technieken en methoden zichtbaar te maken en concrete voorbeelden uit te werken. De partijen, die nodig zijn naast de al aanwezige partijen, zijn gangbare en biologische akkerbouwers, voornamelijk als klankbord, waarbij aspecten als compostgebruik en vruchtwisseling een rol spelen. Vanuit LNV verwacht men vooral een rol voor financiering. Loonwerkers spelen een rol als het gaat om inzetten van lichtere machines. De inpassers hebben nog een duidelijke verwachting naar de informateurs om innovatieve ideeën op te sporen, sluimerende initiatieven te signaleren en dwarsverbanden leggen met als doel het realiseren van een platform “slim experimenteren”. De informateurs zouden voorlopig het aanspreekpunt van dit platform moeten zijn. Een eerste actie van het platform zou het kenbaar maken van al bestaande initiatieven en voorbeelden op dit terrein.

De “pioniers” hebben als motto “Duurzaam produceren door high tech”. Hun streefbeeld is het oogsten zonder bodemverdichting, met als voordeel minder grondbewerking. Voorwaarde is een doorgaande schaalvergroting om de kosten per hectare te verlagen.
De partijen die nodig zijn, maar nu ontbreken, zijn de beleidsmakers (LNV), andere innovatieve ondernemers actief op dit terrein en tractorfabrikanten. Beleidsmakers zouden stimulansen kunnen geven (subsidies) als ook andere innovatieve instrumenten (bijvoorbeeld een risicodekking). De informateurs zijn voorlopig nog nodig om verdere coalitievorming te begeleiden en bij LNV de interesse op te wekken en te peilen.
Waar behoefte aan is bij de pioniers, zijn ervaringen en deskundigheid van buiten de sector op het terrein van